

LOGOPEDIYA FANINING MAQSAD VA VAZIFALARI HAMDA YOSH AVLOD TARBIYASIDA LOGOPEDLARNING O‘RNI

Nazarova Aziza Baxtiyorovna
Navoiy viloyati Zarafshon shahar
MMTBga qarashli I-DMTT tarbiyachisi

Annotatsiya: *Ushbu ilmiy maqolada umumta’lim maktablarida tashkil etilgan logopediya fanining mazmun-mohiyati, maqsad va vazifalari hamda bugungi kunda yosh avlod tarbiyasida logopedlarning o‘rni haqida so‘z boradi.*

Ushbu maqolani yozishdan maqsad: logopediya so‘zining maqsad va vazifalari, yosh avlod tarbiyasida, ayniqsa, maktab o‘quvchilari bilan ishlashda logopedlarning o‘rnini ko‘rsatib berish.

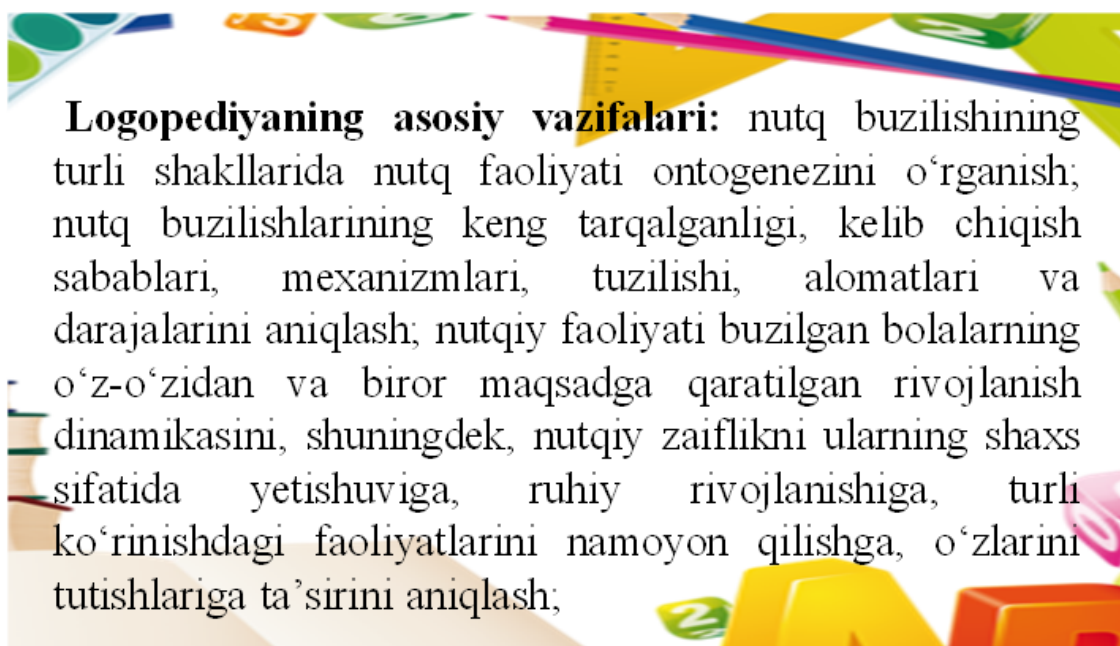
Natija: maktabda logopedlar xizmatidan o‘z o‘rnida va munosib, shuningdek, unumli foydalanishga va to‘g‘ri yo‘nalish berish.

Kalit so‘zlar: *logoped, tarbiyalash, maqsad va vazifa, pedagogik mazmun, mustaqil fan, nutq faoliyati, nuqson...*

Bugungi kunda umumta’lim maktablari logoped faoliyati keng yo‘lga qo‘yilgan bo‘lib, ularning yosh avlod tarbiyasida munosib xizmat qilib kelmoqda. Ushbu fan sifatida o‘qitilishi maktablarda o‘quvchilarning ta’lim-tarbiyasiga e’tiborning yaqqol dalilidir. Shu o‘rinda savol tug‘iladi. Xo‘sh, logopediya nima? U qaysi tildan olingan va logopedlarning vazifasi qanday?

Logopediya so‘zi yunoncha tildan olinga bo‘lib, logos paideia — tarbiyalash, o‘qitish degan ma’nolarni anglatadi. Pedagogika fani tarmog‘i, nutqsagi kamchilik, jumladan, duduqlik, til rivojlanmaganligi, o‘qish va yozuvdagi nuqsoni va boshqa sabablari, ularning oldini olish, tuzatish yo‘llarini hamda nutq faoliyati buzilishi mexanizmlari, alomatlarini maxsus ta’lim va tarbiya vositasida o‘rganadi. Nutqdagi nuqsonlarni tuzatish masalalari dastlab 17-asrda Yevropa mamlakatlarida surdopedagogikaga oid ilmiy ishlarda tadqiq etila boshladi. 19-asr ning 2-yarmidan bu sohaga mustaqil ravishda, ammo tibbiyot nuqtai nazaridan yondoshiddi. Asta-sekin nutq faoliyatining tabiati haqidagi ilmiy tasavvur kengaya borib, logopediya yo‘nalishi tubdan o‘zgardi, pedagogik mazmun birinchi o‘ringa qo‘yiladigan bo‘ldi.

20-asrga kelib Logopediya mustaqil fan sifatida shakllandi, uning maqsad va vazifalari, metodik asos va tamoyillari, boshqa fanlar bilan aloqasi masalalari ishlab chiqildi. Zamonaviy logopediya maktabgacha yoshdagi bolalar logopediyasi, maktab yoshidagi bolalar logopediyasi, o‘smirlar va katta yoshdagilar logopediyasiga bo‘linadi. Logopediyaning asosiy maqsadi nutqida nuqsoni bor shaxslarni o‘qitish, tarbiyalash va qayta tarbiyalashning ilmiy asoslangan tizimini ishlab chiqish, shuningdek, nutq nuqsonining oldini olishdan iboratdir. Logopediya fan sifatida katta nazariy va amaliy ahamiyatga ega bo‘lib, u tilning, nutqning ijtimoiy mohiyati, bolaning talaffuzi, leksik-grammatik tuzumi, tafakkuri va butun ruhiy faoliyati uzviy bog‘liqligi bilan belgilanadi.

Logopediyaning asosiy vazifalari: nutq buzilishining turli shakllarida nutq faoliyati ontogenezini o‘rganish; nutq buzilishlarining keng tarqalganligi, kelib chiqish sabablari, mexanizmlari, tuzilishi, alomatlari va darajalarini aniqlash; nutqiy faoliyati buzilgan bolalarning o‘z-o‘zidan va biror maqsadga qaratilgan rivojlanish dinamikasini, shuningdek, nutqiy zaiflikni ularning shaxs sifatida yetishuviga, ruhiy rivojlanishiga, turli ko‘rinishdagi faoliyatlarini namoyon qilishga, o‘zlarini tutishlariga ta‘sirini aniqlash;

Bundan tashqari, rivojlanishda turli xil farqlar bo‘lgan bolalarda (eshitish, ko‘rish, fikrlash qobiliyati hamda tayanch-harakat apparatining buzilishi hollarida) nutqning shakllanishi va buzilishlari xususiyatlarini o‘rganish; nutq buzilishlarining pedagogik diagnostikasi metodlarini ishlab chiqish; nutq buzilishlarini tartibga solish; nutq buzilishini bartaraf etish tamoyillari, differensiyalashgan metod va vositalarini ishlab chiqish; nutq buzilishining oldini olish metodlarini takomillashtirish; logopedik yordamni tashkil etish masalalarini ishlab chiqish. Logopediyaning yuqorida ko‘rsatilgan vazifalarida uning nazariy va amaliy yo‘nalishlari belgilab berilgan.

Logopediya nazariy yo‘nalishi nutqdagi buzilishlarni o‘rganish, uning sabablarini aniklash, oldini olish va tuzatishning ilmiy asoslangan metodlarini ishlab chiqish, amaliy yo‘nalishi esa ana shu metodlarni tezroq tatbiq etib, mazkur nuqsonlar va ularni keltirib chiqaradigan sabablarni bartaraf etishdan iborat. Logopediyaning nazariy va amaliy vazifalari bir-biri bilan chambarchas bog‘liqdir.

Logopediyalardan ma‘lum bo‘lishicha, nutqdagi kamchilarining paydo bo‘lishi, tabiati, inson ruhiyatiga ta‘siri turlicha bo‘ladi qarang Alaliya, Afaziya, Duduqlanish, Dizartriya. Ular bilish jarayonini, atrofdagi kishilar bilan muomalani qiyinlashtiradi. Bu narsa bolaning faoliyatida, yurish-turishida aks etadi. Og‘ir nutqiy buzilishlar esa insonning aqliy rivojlanishiga, ayniqsa, oliy bilish faoliyati darajalariga, shaxsning shakllanishiga ta‘sir etadi, uning harakteridagi tortinchoqlik, qat‘iyatsizlik, odamovilik, nomukammallik tuyg‘usi kabi salbiy xususiyatlarni keltirib chiqaradi. Logopediyaning ahamiyati esa bolaning nutqidagi nuqsonlarni bartaraf etib, uning har tomonlama barkamol rivojlanishini ta‘minlashdan iborat.

Logopediya nutq buzilishini o‘rganish va tuzatishda nutq bilan fikrning o‘zaro bog‘likdigi haqidagi, bola rivojlanishida umumiy va maxsus qonuniyatlarning o‘zaro munosabati to‘g‘risidagi nazariy qoidalarga, nutqva faoliyatning hamohang rivojlanishi hamda ruhiy kamolotga erishishning harakatlantiruvchi kuchlari haqidagi nazariyaga tayanadi. Logopediya umumiy anatomiya va fiziologiya, nutq mexanizmlari, nutq jarayonining bosh miyada sodir bo‘lishi haqidagi, nutq faoliyatida ishtirok etadigan analizatorlarning tuzilishi va harakatga kelishi to‘g‘risidagi bilimlardan foydalanadi. Nutqdagi nuqsonlarning alomatlarini, ularning etiologiyasi, mexanizmlari, nutq faoliyati buzilishi tarkibida nutqiy alomat bilan nutqsiz alomatning munosabatini bilish uchun Logopediya boshqa fanlar bilan hamkorlikda ish yuritadi. Jumladan, u tilshunoslik, otorinologiya, psixolingvistika, umumiy va maxsus psixologiya, psixodiagnostika, nevropatologiya, psixopatologiya, oligofreniya klinikasi, pediatriya bilan uzviy aloqada ishlaydi. Mas, nutq va eshitish a‘zolarining patologiyasi nutqdagi buzilish etiologiyasini aniqlashdan tashqari tibbiy ta’sir vositasida bo‘ladigan logopedik ishlarni to‘g‘ri qo‘shib olib borish uchun ham imkon beradi.

Xullas, O‘zbekistonda yordamchi maktablar, bolalar poliklinikalari, bolalar bog‘chalari va boshqa muassasalarda logopedik yordam ko‘rsatiladi. Bundan tashqari, nutqi zaif bolalar uchun alohida bog‘chalar, maxsus maktablar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Logopediya asoslari. A. Aminjonova. Farg‘ona, 2014-yil
2. Internet mazillari: ziyonet.uz, kitob.uz.